INTEGRATED RESEARCH JOURNAL OF MANAGEMENT, SCIENCE AND INNOVATION

ISSN 2582-5445

An Internationally Indexed Peer Reviewed & Refereed Journal

www.IRJMSI.com
www.isarasolutions.com

Published by iSaRa Solutions

ವಿಜ್ಞಾನದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾರತ

– ಡಾ. ನಾಗರಾಜ ಡಿ. ಮುರಗೋಡ

ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ
ಜಿ. ಪಿ. ಪೋರವಾಲ ಕಲಾ,
ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ವ್ಹಿ. ವ್ಹಿ. ಸಾಲಿಮಠ
ವಿಜ್ಞಾನ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ, ಸಿಂದಗಿ

Mob. No. 9986825646

Email – ndmgpp@gmail.com

Mahabharata in the light of science

Dr. Nagaraj D.Murgod

Abstract : This article analyzes the Mahabharata—India's renowned epic—through the lenses of modern science, technology, and astronomy. It highlights that the Mahabharata is not merely a religious or literary work but also contains embedded scientific concepts and technological insights. Celestial weapons mentioned in the epic, such as the Brahmastra and Narayanastra, are compared to contemporary nuclear and biological weaponry. Furthermore, the episode regarding the birth of Gandhari's hundred children is drawn into parallel with modern stem cell technology and the concept of test-tube babies. The article also discusses astronomical research that utilizes references to planetary positions and solar eclipses to determine the timeline of the Mahabharata war. Its primary objective is to bridge ancient Indian knowledge and imagination with modern scientific logic, thereby validating their contemporary relevance.

Abstract :

ಲೇಖನವು ಭಾರತದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಹಾಕಾವ್ಯವಾದ ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನ, ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಖಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಹಾಭಾರತವು ಕೇವಲ ಒಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಥವಾ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕೃತಿಯಾಗಿರದೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕತೆಯ ಕುರಿತು ಈ ಅಧ್ಯಯನವು ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರ ನಾರಾಯಣಾಸ್ತ್ರಗಳಂತಹ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಇಂದಿನ ಪರಮಾಣು ಮತ್ತು ಜೈವಿಕ ಆಯುಧಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ, ಗಾಂಧಾರಿಯ ನೂರು ಜನ ಮಕ್ಕಳ ಜನನದ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಇಂದಿನ ಸ್ಟೆಮ್ ್ಿಲ್ (Stem Cell) ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಟೆಸ್ಟ್ ಟ್ಯೂಬ್ ಬೇಬಿ (IVF) ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಮೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಹಾಭಾರತದ ಯುದ್ಧದ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ಗ್ರಹಗಳ ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯ ಗ್ರಹಣಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಮಾಡಲಾದ ಖಗೋಳ ವಿಜ್ಞಾನದ (Archaeoastronomy) ಸಂಶೋಧನೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಲೇಖನದ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವು ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತೀಯ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಕಲ್ಪನಾ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನದ ತರ್ಕದೊಂದಿಗೆ ಜೋಡಿಸಿ, ಅದರ ಪ್ರಸ್ತುತತೆಯನ್ನು ಮೌಲ್ಯೀಕರಿಸುವುದಾಗಿದೆ.

Keywords :

ಮಹಾಭಾರತ (Mahabharata), **ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ** (Ancient Indian Science), **ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಪರಮಾಣು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ** (Divyastras and Nuclear Technology), **ಬಯೋಟೆಕ್ನಾಲಜಿ ಮತ್ತು ಸ್ಟೆಮ್ ಸೆಲ್** (Biotechnology and Stem Cell), **ಖಗೋಳವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಕಾಲನಿರ್ಣಯ** (Astronomy and Dating), **ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ತರ್ಕ** (Mythology and Logic)

ವೇದವ್ಯಾಸರು ರಚಿಸಿದ ಮಹಾಭಾರತವು ಕೇವಲ ಒಂದು ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅದು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ತತ್ವಚಿಂತನೆ, ಸಮಾಜ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ಮಾನವ ಜೀವನದ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಮಹಾ ವಿಶ್ವಕೋಶವಾಗಿದೆ. ಈ ಮಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಜೀವನದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆಯಾಮವೂ ಆಳವಾಗಿ ಚರ್ಚಿತವಾಗಿದೆ. ಇದು ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಪೌರಾಣಿಕ ಕೃತಿಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ತಾರ್ಕಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ, ಇದರಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ.

ವಿಜ್ಞಾನ ಎಂದರೆ ಶಿಸ್ತು, ನಿಯಮ, ಅನುಭವ, ಪರಿಶೀಲನೆ ಮತ್ತು ತಾರ್ಕಿಕ ಚಿಂತನೆ. ವಿಜ್ಞಾನವು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಪ್ರಪಂಚದ ಬಗ್ಗೆ ಅವಲೋಕನಗಳು, ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಘಟನೆಗಳು ಪೌರಾಣಿಕವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದಾಗ ಆಳವಾದ ಅರ್ಥಗಳು ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ದೈವಿಕ ಅಸ್ತ್ರಗಳು, ವಿಚಿತ್ರ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ದೂರ ಸಂವಹನಗಳಂಥ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮುಂತಾದವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆ ಕಾಲದ ಮಾನವ ಕಲ್ಪನೆಯ ವೈಜ್ಞಾನೀಕೃತ ರೂಪಗಳಾಗಿವೆ. ಆ ರೂಪಗಳ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸೋಣ.

೧. ಸೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯ ವಿಚಾರವು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವು ಚಲನೆಯಲ್ಲಿರುವುದಾಗಿ, ಸೃಷ್ಟಿ–ಸ್ಥಿತಿ–ಲಯ ಎಂಬ ಚಕ್ರಾಕಾರದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಂದಿನ ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿನ ಬಿಗ್ ಬ್ಯಾಂಗ್ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಉದ್ಭವವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ರೀತಿಗೆ, ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸೃಷ್ಟಿಯ ವಿಸ್ತರಣೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗೆ ಸಾಮ್ಯತೆ ಹೊಂದಿದೆ.

೨. ಕಾಲದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಾಲವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಕಾಣಲಾಗಿದೆ. ಯುಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೃತ, ತ್ರೇತಾ, ದ್ವಾಪರ ಮತ್ತು ಕಲಿಯುಗಗಳೆಂದು, ಮಾನವ ಸಮಾಜದ ನೈತಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಕಾಲವನ್ನು ಸಂಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂದಿನ ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಲವು ಸಾಪೇಕ್ಷವಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಭಿಮನ್ಯುವಿನ ಗರ್ಭ ಪ್ರವೇಶದ ಕಥೆ, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ಚಿರಂಜೀವಿತ್ವ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಕಾಲದ ಸಾಪೇಕ್ಷತೆಯ ಸಂಕೇತಗಳೆಂದು ಕೆಲ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಸಮಯವು ರೇಖೀಯವಲ್ಲದೆ ಚಕ್ರಾಕಾರದ್ದು ಎಂಬ ಭಾವನೆಯೂ ಸಹ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

೩. ಜನನಶಾಸ್ತ್ರದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕುಂತಿಯು ಮಂತ್ರದ ಮೂಲಕ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಘಟನೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಇಂದಿನ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ, ಕೃತಕ ಗರ್ಭಧಾರಣೆ ಮತ್ತು ಜನನಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಆಯ್ಕೆಯ ಕಲ್ಪನೆಗಳ ಮೂಲರೂಪವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು. ಕುಂತಿ ಮತ್ತು ಮಾದ್ರಿಯ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನ ಗುಣಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಜನನಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲ ತತ್ತ್ವಗಳತ್ತ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ.

೪. ಗರ್ಭವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಭ್ರೂಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ

ಅಭಿಮನ್ಯುವಿನ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ, ಗರ್ಭದಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ಚಕ್ರವ್ಯೂಹದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿದನೆಂಬ ವಿವರಣೆ ಇದೆ. ಇದು ಭ್ರೂಣದ ಮೆದುಳಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆ (ಗರ್ಭಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿನ ಕಲಿಕೆ) ಎಂಬ ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನ ತತ್ತ್ವಗಳಿಗೆ ಸಮೀಪವಾಗಿದೆ. ಇಂದಿನ ವಿಜ್ಞಾನವು ಸಹ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಶಿಶುವಿಗೆ ಧ್ವನಿ ಮತ್ತು ಅನುಭವದ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ.

೫. ಜನನಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ

ಪಾಂಡವರು ಮತ್ತು ಕೌರವರ ಜನನ ಕಥೆಗಳು ಜನನಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತವೆ. ನಿಯೋಗ ಪದ್ಧತಿ, ದೈವೀಕ ಜನನದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ, ಗುಣ–ಸ್ವಭಾವಗಳ ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಆಧುನಿಕ ಮೂಲಭಾವನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಕೆಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಕರ್ಣನ ಜನನ ಕಥೆ, ಸೂರ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದ್ದು ಶಕ್ತಿಯ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ.

೬. ವೈದ್ಯಕೀಯ ಮತ್ತು ಆಯುರ್ವೇದ ಜ್ಞಾನದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ. ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನ ಗಾಯಚಿಕಿತ್ಸೆ, ಭೀಷ್ಮನ ಶರಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವಿತಾವಧಿಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಸಂಜೀವಿನಿ ವಿದ್ಯೆಯ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಆಯುರ್ವೇದದ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಗರ್ಭವಿಜ್ಞಾನ ಕುರಿತು ಗಾಂಧಾರಿಯ ನೂರು ಮಕ್ಕಳ ಜನನ ಕಥೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಗಾಂಧಾರಿಯ ಗರ್ಭವನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸಿ ಮಡಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸುವ ಕಥೆಯನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಟೆಸ್ಟ್ ಟ್ಯೂಬ್ ಬೇಬಿ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ರೂಪಕವೆಂದು ಕೆಲವರು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೭. ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ವಿಜ್ಞಾನ, ಯುದ್ಧ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿ ವಿಜ್ಞಾನದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ

ಮಹಾಭಾರತ ಯುದ್ಧವು ಅತ್ಯಂತ ಸಂಘಟಿತ ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಆಧಾರಿತವಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರ, ಪಾಶುಪತಾಸ್ತ್ರ, ನಾರಾಯಣಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಅಗ್ನೇಯಾಸ್ತ್ರಗಳಂಥ ಮುಂತಾದ ಅಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಪೌರಾಣಿಕವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಅತಿಶಯವಾಗಬಹುದು ಆದರೆ ಇವು ಇಂದಿನ ಅಣ್ವಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಕೆ ಯಾಗುತ್ತವೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರಗಳ ಬಳಕೆಯ ನಂತರ ಪರಿಸರ ಹಾನಿ, ತಾಪಮಾನದ ಏರಿಕೆ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯ ಉರಿಯುವಿಕೆ ಇವು ಅಣುಸ್ಫೋಟದ ಪರಿಣಾಮಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಮಹಾಭಾರತದ ಚಕ್ರವ್ಯೂಹ ರಚನೆ ಅಂದಿನ ಯುದ್ಧತಂತ್ರದ ಉನ್ನತ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಇಂದಿನ ಸೇನಾ ತಂತ್ರಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗಿದೆ.

೮. ಮನೋವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಮಾನವ ವರ್ತನೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ

ಮಹಾಭಾರತವು ಮಾನವ ಮನಸ್ಸಿನ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ದುರ್ಯೋಧನನ ಅಸೂಯೆ, ಅರ್ಜುನನ ವಿಷಾದ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣನ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮನೋವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಗ್ರಂಥವೆನಿಸುವುದು.

೯. ರಾಜಕೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತ, ರಾಜಧರ್ಮ, ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಮೂಲಭಾವನೆ ಮತ್ತು ಸಭಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇವುಗಳ ವಿವರ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮರಾಜ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ನೈತಿಕ ಆಡಳಿತದ ಮಾದರಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ದುರ್ಯೋಧನನು ಅಧಿಕಾರದ ದುರುಪಯೋಗದ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಾನೆ.

೧೦. ಪರಿಸರ ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಮಹತ್ವ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಮಾನವನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸಮತೋಲನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಲಾಗಿದೆ. ಅರಣ್ಯವಾಸದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರು ಪ್ರಕೃತಿಯ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬದುಕಿದ್ದಾರೆ. ನದಿಗಳು, ಪರ್ವತಗಳು, ವೃಕ್ಷಗಳು ಪೂಜ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪರಿಸರ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ನದಿಗಳು, ಪರ್ವತಗಳು ಪವಿತ್ರವೆಂದು ಪರಿಗಣನೆ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಹಾನಿಯ ವಿವರ, ಇವು ಇಂದಿನ ಪರಿಸರ ವಿಜ್ಞಾನ ತತ್ತ್ವಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುತ್ತವೆ.

೧೧. ಖಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿಶ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಮಯದ ಗಣನೆಗೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಧಾನ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಗ್ರಹಣಗಳು, ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಚಲನೆ ಮತ್ತು ಗ್ರಹಗಳ ಪ್ರಭಾವಗಳ ಕುರಿತು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ. ಯುದ್ಧಕ್ಕೂ ಮುನ್ನ ಸಂಭವಿಸುವ ಅಪಶಕುನಗಳು ಮತ್ತು ಗ್ರಹಣಗಳ ವಿವರಗಳು ಖಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಘಟನೆಗಳ ನಿಖರ ಅವಲೋಕನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಕೃಷ್ಣನು ಯುದ್ಧಾರಂಭದ ಸಮಯವನ್ನು ಆಯ್ಕೆಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಖಗೋಳ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬಳಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

೧೨. ಮನಶ್ಯಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಆಪ್ತ ಸಮಾಲೋಚನೆ

ಮಹಾಭಾರತ ಮಾನವ ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತದೆ. ಅರ್ಜುನನ ವಿಷಾದವು, ಆಧುನಿಕ ಮನಶ್ಯಾಸ್ತ್ರದ ಖಿನ್ನತೆಯ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಹೋಲಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣನು ನೀಡಿದ ಗೀತೋಪದೇಶವು ಕೌನ್ಸೆಲಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಮನೋಚಿಕಿತ್ಸೆಯ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ. ಕೋಪ, ಅಸೂಯೆ, ಲೋಭ, ಮಮಕಾರ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಾನಸಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗಳ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

೧೪. ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ವಿಜ್ಞಾನದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ

ರಾಜಧರ್ಮ, ಆಪದ್ಧರ್ಮ, ನೀತಿ ಮತ್ತು ಅನೀತಿ ವಿಚಾರಗಳು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿತವಾಗಿವೆ. ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾಹಿತ ಎಂಬ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸಮತೋಲನದಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಗಳಿವೆ. ಇದು ಇಂದಿನ ರಾಜಕೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಡಳಿತದ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿದೆ.

೧೫. ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ ವಿಜ್ಞಾನದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ

ಗೀತೆಯಲ್ಲಿನ ಕರ್ಮಸಿದ್ಧಾಂತ, ಆತ್ಮ–ಪರಮಾತ್ಮ ತತ್ತ್ವಗಳು ಜ್ಞಾನ ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಆಳವಾದ ವಿಚಾರಗಳಾಗಿವೆ. ಜ್ಞಾನ, ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿ ಎಂಬ ಮೂರು ಮಾರ್ಗಗಳು ಮಾನವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ವಿಭಿನ್ನ ಹಂತಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಏನೇ ಇರಲಿ ಮಹಾಭಾರತವು ಪುರಾತನ ಕಾವ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅದರೊಳಗಿನ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ಕಾಲಾತೀತವಾಗಿವೆ. ಇಂದಿನ ವಿಜ್ಞಾನವು ಹೊಸ ಹೊಸ ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳ ಮೂಲಕ ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳು ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಬೌದ್ಧಿಕ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿವೆ. ಇದನ್ನು ವಿಜ್ಞಾನದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ, ಇದು ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಜ್ಞಾನ ಪರಂಪರೆಯ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಚಿಂತನೆಯ

ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಹಾಭಾರತವು ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ, ತರ್ಕ ಮತ್ತು ನಂಬಿಕೆ, ಮಾನವೀಯತೆ ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳ ನಡುವಿನ ಸಮನ್ವಯದ ಮಹಾಕಾವ್ಯವೆನಿಸುವುದು. ಇದು ಕೇವಲ ಪುರಾತನ ಕಾಲದ ಕಲ್ಪಿತ ಕಥೆಯಲ್ಲ; ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಚಿಂತನೆಗೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಅಮೂಲ್ಯ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು :

1. Science and Technology in Mahabharata — Ravi Prakash Arya
2. Mahabharat Retold with Scientific Evidence — Saroj Bala
3. Science and Technology in Ancient India as Reflected in the Mahabharata — A. R. Vasudeva Murthy
4. The Scientific Dating of the Mahabharata War — Dr. P. V. Vartak
5. Astronomical Evidences of Mahabharata War — M. L. Raja
6. ಯುಗಾಂತ -ಇರಾವತಿ ಕರ್ವೆ (ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ; ಶ್ರೀಪತಿ ತಂತ್ರಿ), ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು
7. ಪರ್ವ - ಎಸ್. ಎಲ್. ಭೈರಪ್ಪ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು
8. ಕನ್ನಡ ವಿಕಿಪೀಡಿಯ ಒಂದು ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವಕೋಶ
9. WEB Sites :ಅಂತರ್ಜಾಲ ಮಾಹಿತಿಗಳು
10. ಕನ್ನಡ ಗೂಗಲ್ www.google.com

ISARA INSTITUTE OF MANAGEMENT & PROFESSIONAL STUDIES

RSEARCH GATEWAY

AROGYAM ONLINE

PARIVARTAN PSYCHOLOGY CENTER

भारतीय भाषा, शिक्षा, साहित्य एवं शोध

ISSN 2321 – 9726

WWW.BHARTIYASHODH.COM

INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL OF MANAGEMENT SCIENCE & TECHNOLOGY

ISSN – 2250 – 1959 (0) 2348 – 9367 (P)

WWW.IRJMST.COM

INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL OF COMMERCE, ARTS AND SCIENCE

ISSN 2319 – 9202

WWW.CASIRJ.COM

INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL OF MANAGEMENT SOCIOLOGY & HUMANITIES

ISSN 2277 – 9809 (0) 2348 - 9359 (P)

WWW.IRJMSH.COM

INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL OF SCIENCE ENGINEERING AND TECHNOLOGY

ISSN 2454-3195 (online)

WWW.RJSET.COM

INTEGRATED RESEARCH JOURNAL OF MANAGEMENT, SCIENCE AND INNOVATION

ISSN 2582-5445

WWW.IRJMSI.COM

JOURNAL OF LEGAL STUDIES,POLITICS AND ECONOMICS RESEARCH

WWW.JLPER.COM